

Надруковано: Слободяник, Ю. Б. Державний аудит інноваційно-інвестиційної діяльності [Текст] / Ю.Б. Слободяник // Інноваційно-інвестиційна модель розвитку національної економіки : Матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції : 23 березня 2010 року, Донецьк. – С. 322-326.

УДК 338.246.025

Слободяник Ю.Б.
к.е.н., доцент
завідувач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи
Національного банку України»

ДЕРЖАВНИЙ АУДИТ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуті основні проблеми державного регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України. Запропоновані напрямки підвищення ефективності державного контролю інноваційно-інвестиційної діяльності.

Перехід до інноваційної моделі розвитку національної економіки забезпечить якісні соціально-економічні перетворення, структурні зміни в народному господарстві, стрімкий науково-технічний прогрес, що є важливим фактором подолання кризових явищ в економіці, забезпечення стійкого розвитку, підвищення економічної безпеки держави в цілому. Інноваційна діяльність також виступає ефективним інструментом досягнення міжнародної конкурентоспроможності держави.

Розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності забезпечується використанням різних форм державної підтримки – від цільового фінансування проектів розвитку до надання податкових преференцій. Формування сприятливого середовища для розвитку інновацій базується на державній політиці в науковій сфері, кадровій, організаційній та технологічній інфраструктурі інноваційно-інвестиційного процесу. Ефективність науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт виявляється у можливості комерціалізації результатів проекту.

Україна отримала у спадок від колишнього СРСР потужну виробничу і науково-технічну базу, кваліфіковані кадри, значні запаси певних природних ресурсів. З роками ці фактори поступово вичерпуються, отже, виникає потреба підтримки стратегічно важливих галузей народного господарства, в яких Україна є світовим лідером, – металургії, хімічної промисловості,

машинобудування, виробництва військової техніки, авіабудування, космічних технологій тощо [1]. Досвід розвинутих країн доводить, що провідна роль в організації інноваційного розвитку економіки має належати державі.

В Україні інноваційна складова вітчизняної економіки з року в рік скорочується, і на сьогоднішній день не перевищує 6 %, в той час, як у Європейському Союзі цей показник перевищує 60 %, а в США – 78 %. У розвинутих країнах до 90 % приросту валового продукту забезпечується за рахунок впровадження нових технологій. Частка України на ринку високотехнологічної продукції, яка оцінюється у 2,5–3 трлн. дол. США, становить приблизно 0,05–0,1 % [2].

Так, за даними Державного комітету статистики, кількість організацій, які виконували наукові дослідження і розробки, у 2008 році в порівнянні з 2000 роком скоротилася на 8 %. При цьому чисельність науковців за той самий період часу скоротилася на 22,1 %, не зважаючи на те, що кількість докторів наук в економіці зросла на 29,8 %, а кандидатів наук – на 32,4 %.

З року в рік зменшується й інноваційна активність підприємств. Так, у 2000 році питома вага підприємств, що займалися інноваціями, становила 18,0 %, а в 2008 році – лише 13,0 %. Питома вага фінансування технологічних інновацій за рахунок коштів державного бюджету становила на кінець 2008 року лише 2,8 %. Основним джерелом фінансування технологічних інновацій продовжують залишатись власні кошти підприємств.

Основні проблеми, що гальмують перехід України до інноваційної моделі розвитку, полягають у наступному:

1. На державному рівні не визначені пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки. Внаслідок цього кошти державного бюджету, спрямовані на науково-дослідні роботи, використовуються неефективно, оскільки дослідження виконуються на розсуд замовника і виконавця.

2. Законодавчо не врегульовані питання базового фінансування фундаментальних досліджень. Пріоритетним є фінансування поточних потреб галузі фундаментальних досліджень, а не впровадження результатів науково-технічної діяльності у виробництво та господарський обіг. З метою підтримання чисельності науковців перевага надається видаткам на оплату праці, майже не плануються витрати на придбання необхідних матеріалів і сировини, реактивів, без яких проведення науково-дослідних робіт неможливе.

3. Зруйнована система взаємодії науки, освіти і виробництва, недостатні обсяги фінансування академічної та галузевої науки, застаріла матеріально-технічна база.

4. Недосконалість механізму комерціалізації розробок, створених за рахунок бюджетних коштів. Отримані результати науково-дослідних робіт не доводяться до суб'єктів господарювання, не впроваджуються на загальнодержавному рівні, що обумовлює втрату економічного ефекту від одержаних нових наукових знань і розробок.

5. Національна промисловість не готова до впровадження сучасних технологій у зв'язку з необхідністю значного переоснащення.

6. Результати наукових досліджень державними структурами фактично не координуються і не контролюються, відсутні реальні замовники наукових розробок.

7. Низька ефективність державного управління і регулювання економіки, наявність значних адміністративних бар'єрів не дозволяють повною мірою розвивати інституційні складові інноваційної системи.

8. Фрагментарність національної інноваційної інфраструктури – функціонування декількох наукових і технологічних парків і бізнес-інкубаторів.

Наприкінці 2009 року Рахункова палата України оприлюднила Звіт про результати аудиту ефективності використання бюджетних коштів Державного бюджету України, виділених Міністерству освіти і науки України на наукові дослідження [2]. В ході аудиту досліджувався стан забезпечення Міністерством освіти і науки України організації наукової діяльності у вищих навчальних закладах та установах для досягнення економічної ефективності використання бюджетних коштів, що виділяються державою на науку. Перевіркою було охоплено 5 бюджетних програм стосовно наукової діяльності з 11, затверджених на 2008 рік. Висновки за результатами проведеного аудиту лише підтверджують, що значна частина бюджетних коштів (25 %), спрямованих на проведення наукових досліджень і розробок, витрачається з порушеннями чинного законодавства і неефективно [2].

За роки незалежності в Україні було прийнято близько 500 державних програм інноваційного розвитку, але жодна з них не виконана повністю.

Міністерство освіти і науки замовляє наукові розробки без конкретизації споживачів, моніторингу їх впровадження, без визначення економічної і соціальної ефективності. В системі Національної академії наук із існуючої загальної кількості об'єктів інтелектуальної власності за ліцензійними договорами використовується менше 1 %.

На нашу думку, зазначені результати аудиту не лише вражають масштабами порушень і відсутністю реальної підтримки реалізації державної інноваційної політики, але й свідчать про загрозу національній безпеці.

Розширення і активізація інноваційної наукової і освітньої діяльності, підтримка нових ідей, знань і технологій, готовність до створення і впровадження в науково-освітню практику інновацій різного функціонального призначення напряму залежать від практичної реалізації державної інноваційної політики.

Для створення сучасної національної інноваційної системи необхідно:

1. Законодавчо визначити стратегічні напрямки і сконцентрувати на них інноваційно-інвестиційну політику.

2. Створити конкурентоспроможний сектор досліджень і розробок, забезпечити умови для його розширеного відтворення.

3. Запровадити систему економічних стимулів комплексної модернізації економіки на основі технологічних інновацій.

4. Удосконалити нормативно-правові акти, які врегульовують питання використання науково-технічної інформації, в т.ч. захист авторських прав на

неопубліковані результати наукових досліджень (науково-технічних звітів, документації тощо).

5. Розробити нормативно-правові умови використання інтелектуальної власності та результатів наукової діяльності, отриманих за бюджетні кошти, що прискорить процеси комерціалізації результатів наукових досліджень.

6. Забезпечити необхідні умови для розвитку венчурного підприємництва.

7. Розробити заходи податкового стимулювання, антимонопольного, митного, фінансового контролю і технічного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності.

8. Удосконалити систему бухгалтерського обліку об'єктів інтелектуальної власності, статистичної звітності в галузі інвестиційно-інноваційної діяльності.

9. Розробити систему оцінки ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності.

10. Підвищувати інноваційну культуру суспільства.

11. Забезпечити і реалізувати контрольні функції держави щодо законності та ефективності використання коштів, спрямованих на інноваційно-інвестиційну діяльність.

Демократизація суспільства, зміни в економіці потребують нових підходів до організації державного контролю, орієнтованого на якість, інновації, ефективність кадрового потенціалу тощо. Сьогодні фінансовий контроль має забезпечувати глибокий аналіз питань ефективності використання бюджетних коштів і якості фінансового менеджменту для більш широкого використання результатів цього аналізу при формуванні бюджетів і прийнятті управлінських рішень.

Прозорість, відкритість і підзвітність органів держави суспільству забезпечує законність їх дій. Сучасна система державного контролю має виходити із інтересів громадськості, ставити владні органи і окремих чиновників під контроль суспільства, забезпечувати незалежну, об'єктивну і публічну оцінку результатів соціально-економічного розвитку в державі.

Контроль суспільства за реалізацією пріоритетних напрямків національного розвитку має бути постійним. В цьому сприятиме запровадження в Україні визнаної у світі системи державного аудиту. При цьому державний аудит інноваційно-інвестиційної діяльності не буде обмежуватися лише перевіркою постфактум і констатацією фактів порушень. Проведення попередньої експертизи бюджетних програм, спрямованих на фінансування фундаментальних і прикладних досліджень стане запорукою ефективної реалізації державної інноваційної політики.

Вважаємо, що розвиток інституту державного аудиту в Україні дозволить підвищити відкритість і відповідальність управління людськими, природними, економічними і фінансовими ресурсами, стане передумовою переходу вітчизняної економіки до інноваційного типу.

Література

1. Заєць А. П. Нові підходи до формування інвестиційної та інноваційної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.in.gov.ua/index.php?get=141&id=1092>.

2. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів Державного бюджету України, виділених Міністерству освіти і науки України на наукові дослідження. – Київ : Рахункова палата України, 2009.

Слободяник, Ю.Б. Державний аудит інноваційно-інвестиційної діяльності [Текст] / Ю.Б. Слободяник // Інноваційно-інвестиційна модель розвитку національної економіки: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (23 березня 2010 р.). - Донецьк. – С. 322-326.